

Baba Kama Sources 21

תוספות מסכת מעילה דף כא עמוד ב

פרוטה של הקדש שנפלה לתוך הכיס או שאמר פרוטה בכיס זה הקדש כיון שהוציא את הראשונה מעל דברי ר' עקיבא - ואף על גב דספיקא הוא אם נהנה בשל הקדש ר"ע לטעמיה דמחייב על ספק מעילות אשם תלוי בכריתות (דף כב.) תימה וליבטל האי פרוטה של הקדש שנפלה וכ"ת דבר שיש לו מתירין הוא ע"י פדיון ואפילו באלף לא בטיל הא ליכא למימר דדבר שיש לו מתירין דרבנן הוא וצ"ל דליכא אלא חד בכיס דליכא ביטול אי נמי מטבע חשיב ולא בטיל.

תוספות מסכת פסחים דף כז עמוד ב

הקדש אפי' באלף לא בטיל - תימה מה חומר היא זו הלא הקדש דבר שיש לו מתירין הוא ע"י חילול ומטעם זה אין דינו להיות בטל אפילו באיסור קל אפילו מדרבנן כדאמרין בריש ביצה (דף ד.).

רבינו חננאל מסכת בבא קמא דף ז עמוד א

רמי ליה אביי לרבא לר' עקיבא דקתני מיטב שדהו של מזיק והתניא כסף ישיב לבעליו לרבות שוה כסף פי' ישיב כל מה שמשלם המזיק שוה היא דבדידיה תלה רחמנא דכתיב ישיב.

ר"ף מסכת בבא קמא דף ב עמוד א

תניא הרי שהיו לו בתים שדות וכרמים ואין מוצא למכור מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה הוי בה רבה היכי דמי אי דזול ארעתא דכולי עלמא ודיליה נמי זולא בהדיהו אפילו פורתא נמי לא ליספו ליה ואלא דאייקור ארעתא דכ"ע ודיליה איידי דעייל ונפיק אזוזי זלא ארעיה [דף ז' ע"ב] אפי' טובא נמי ליספו ליה הדר אמר רבה לא נצרכה אלא דביומי ניסן יקרא ארעא וביומי תשרי זלא ארעא דכ"ע נטרי עד ניסן ומזבני והאי הואיל ואיצטריכו ליה זוזי זבן השתא עד פלגא אורחיה למיזל טפי לאו אורחיה למיזל:

בית הבחירה (מאירי) מסכת בבא קמא דף ז עמוד א

מה שבארנו שהנזק שמין לו בעדית דוקא כשהוא פורע מן הקרקע הא אם הוא פורע מן המטלטלין פורע אף בפחות שבנכסיו אפילו סובין שכל דבר המטלטל מיטב הוא ואם אין קונים קופצים עליו בכאן מוליכו במקום אחר כמו שבארנו במשנה:

כבר ידעת שמאכילין את העניים מעשר עני ולקט שכחה ופאה ופרשו במסכת פאה על עוני זה ששיעורו עד מאתים זוז שכל שיש לו מאתים אינו נוטל ואין נותנין לו אבל כל שיש לו מאתים חסר דינר אפילו נפל לו מאה פאות בבת אחת נוטל את כלן היה עשיר והיו לו קרקעות בתים שדות וכרמים אלא שאינו מוצא למכור אפילו היו שוים אלף זוז מאכילים אותו מדברים אלו עד שימצא למכור ואף לכשימכור אינו חייב לשלם מצא למכור אלא שמתוך דחקו אינו מוצא כערך הראוי להם אם לא הוזלו קרקעות של אחרים ונמצא שאף אלו לא הוזלו מצד עצמם אלא מצד דחקו מאכילין אותו עד שימצא כערך הראוי להם הרי זה כאותה שאמרו במסכת חולין ק"ל ב' בעל הבית שהיה עובר ממקום למקום ואכל כל מה שהוציא מביתו למזונות מאכילין אותו לקט שכחה ופאה ומעשר עני אף על פי שהוא עשיר במקומו ואינו חייב לשלם אף לכשיגיע לביתו שמכל מקום עני הוא באותה שעה והרי זה כעני שהעשיר שאינו חייב לשלם ואף זה הואיל ואינו מוצא למכור אלא בהפסד גדול הרי הוא כעני העובר ממקום למקום שמאכילין אותו אף על פי שהוא עשיר במקומו שאף זה כאין לו הוא הואיל ואי אפשר לו למכור אלא בהפסד גדול ואם הוזלו כל הקרקעות ונמצא שאין דחקו גורם אין מאכילין אותו אפילו נתזלו הרבה הואיל ומ"מ שוות מאתים:

היה דרך אותה העיר שבניסן קרקעות ביוקר ובתשרי בזול מתוך שאין עבודות ואין לכל במה לזרוע ולעבוד וזה היה בתשרי וצריך למכור עכשו על כל פנים הרי הדבר צריך מצוע לא להקל בו מכל וכל שהרי אף כל העולם בזול עכשו ולא להחמיר בו מכל וכל שהרי כל העולם ממתנין מכירתם עד ניסן וזה אי אפשר לו להמתין ומתוך כך אם הוא מוצא עכשו מחצית מה שהיה מוצא מהם בניסן אין מאכילין אותו הואיל ואף עכשו שוות מאתים שהרי זו היא דרך כל העולם הא אם אינו מוצא מהם מחצה מאכילין אותו אפילו היו שוות הרבה היו

בניסן ואינו מוצא כשל עכשו מתוך דחקו מאכילין אותו אפילו היו שוות הרבה וגדולי המפרשים סוברים שכל שאף בניסן מוצא כשער של תשרי והוא עד מחצה אינו נוטל ולא יראה כן:

שמועה זו אנו מפרשים אותה בעשיר שאינו מוצא למכור וגירסא שלנו הרי שהיה לו בתים שדות וכרמים ואינו מוצא למכור מאכילין אותו עד מחצה היכי דמי אילימא דזול ארעתא דכולי עלמא ודידיה נמי זיל בהדיה אפילו זיל טובא נמי לא ליספי ליה כלומר הואיל ומ"מ שוות מאתים ואפילו הוזלו יותר ממחצה אחר שהשער שוה לכל העולם ויש גורסין לשטה זו אפילו פורתא נמי לא ליספי ליה כלומר אף על פי שהוזלו עד שהגיע מחירם למעט כלומר לפחות ממחצה הרבה ובכל אחד אלא דיקרן ארעתא ודידיה איידי דעייל ונפיק אזוזי זיל ארעיה אפילו זיל פורתא נמי ליספי ליה שאין לומר שימכור בהפסד ור"ל בהפסד שיש בו רושם כגון שותת או יותר מעט ויש גורסין אפילו טובא נמי ליספי ליה כלומר אפילו הוא מוצא מהם הרבה הואיל ויש שם הפסד שיש בו רושם והעמידה דביומי ניסן יקרא ארעתא וכו' שאין לו הפסד מצד דחקו אלא שאינו זמן מכירה והקרקות רגילין להפסיד כחצי ערך ואינו קרוי הפסד אבל כל שהוזלו ממחצה ואילך מאכילין אותו זו היא שטתנו ושטת הגאונים:

וגדולי הרבנים מפרשים את השמועה בעני ולדעתם כל שקרקעותיו שוות מאתים זוז אפילו הוזלו כמה אין מאכילין אותו וגירסא שלהם הרי שהיו לו בתים שדות וכרמים כלומר שוות מאתים זוז ואינו מוצא למכור מאכילין אותו עד מחצה ר"ל ק' דינרין וימכור הקרקעות בק' ונמצאו מאתים ושאל אי דזול דכולי עלמא בהדיה אפילו טובא נמי ליספי ליה כלומר בלא שיעור שהרי אין לו מאתים אלא דיקרן דכולי עלמא ודידיה איידי דעייל וכו' זיל ארעא דידיה אפי' פורתא לא ליספי ליה שהרי מכל מקום שוות הם מאתים ואיהו הוא דפשע כשמראה עצמו עייל ונפיק אזוזי וזו של עובר ממקום למקום אינו פושע דאונסא דאורחא גרם ליה ואוקמא בהא דביומי ניסן וכו' ונמצא לדעתם שכל מי שהיו לו בתים שדות וכרמים בשוה מאתים זוז ואינו מוצא אלא בפחות מדי דמיהם אם הוזלו אף של שאר בני אדם מאכילין אותו כמה שירצה שהרי אין קרקעותיו שוות מאתים היו של שאר בני אדם ביוקר ושלו הוזלו בפשיעתו אינו נוטל שהרי מכל מקום שוות הם מאתים היו שוות מאתים אלא שהוא צריך למכרן בשעת הזול ר"ל תשרי שאף של שאר בני אדם בזול באותה שעה מאכילין אותו עד מחצה ר"ל מנה וימכור קרקעותיו במנה ונמצאו מאתים והדברים ברורים כדעת ראשון שהרי משנה זו ר"ל הרי שהיו לו בתים שדות וכו' סתמא אתניא אפילו שוות כמה הואיל ואינו מוצא למכרן:

ולענין ביאור שמא תאמר לדברי כלם בתים מיהא מה חלוק בהם בין ניסן לתשרי אפשר שדרכם היה להשכיר בניסן ומתוך כך מתיקרת מכירתם באותו זמן ומ"מ בית הצריך לו לדירה וכלי תשמיש אינן בכלל זה בין לדעת ראשון בין לדעת אחרון אלא אפילו שוים כמה ואפילו מצא בכדי דמיהם אין מחייבין אותו למכור כמו שהתבאר במסכת פאה:

רמב"ם הלכות מתנות עניים פרק ט

הלכה טז

מי שהיו לו בתים שדות וכרמים ואם מוכרן בימי הגשמים מוכרן בזול ואם הניחן עד ימות החמה מוכרן בשויהן, אין מחייבין אותו למכור אלא מאכילין אותו מעשר עני עד חצי דמיהן ולא ידחוק עצמו וימכור שלא בזמן מכירה.

הלכה יז

היו שאר האדם לוקחין ביוקר והוא אינו מוצא שיקח ממנו אלא בזול מפני שהוא דחוק וטרוד אין מחייבין אותו למכור, אלא אוכל מעשר עני והולך עד שימכור בשוה וידעו הכל שאינו דחוק למכור.

כסף משנה הלכות מתנות עניים פרק ט

הלכה טז

[טז] מי שהיו לו בתים וכו' עד שאינו דחוק למכור. בפ"ק דב"ק (דף ז') תניא הרי שהיו לו בתים שדות וכרמים ואינו מוצא למכור מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה הוי בה רבה היכי דמי אי דזול ארעתא דכולי עלמא ודיליה נמי זלא בהדיה אפילו פורתא נמי לא ליספו ליה ואי דאייקור ארעתא דכולי עלמא ודיליה איידי דעייל ונפיק אזוזי זלא ארעיה אפילו טובא נמי ליספו ליה (והדר אמר רבה) לא נצרכה אלא דביומי ניסן יקרא ארעא וביומי תשרי זלא ארעא דכולי עלמא נטרי עד ניסן ומזבני והאי הואיל ואצטריכו ליה זוזי השתא עד פלגא אורחיה למיזל טפי לאו אורחיה למיזל. זו היא גירסת הרי"ף ופירשו התוספות גירסא זו דמיירי בששוים הרבה ועד מחצה היינו עד שימצא מי שיקנה אותם בחצי דמיהם לכל הפחות. ואפי' פורתא נמי לא ליספו ליה פירוש אפילו הוזלו כ"כ שאפילו במחצה לא יתנו לו לא ליספו כיון דזיל ארעתא דכולי עלמא ושוות מאתים לפי הזול. אפי'

טובא נמי ליספו ליה פי' אפי' שמוצא שיקנו טפי ממחצה מ"מ ליספו ליה עד שימצא למכור בשוויין דאין מוצא למכור לפי שרואים שהוא דחוק;

וכתב רבינו ירוחם שכן פירש הר"ר יונה וסיים בה לא נצרכה וכו'. כלומר אם ישוּו מחצה בדמיהם ימכרם ולא יטול מעשר עני. טפי לאו אורחיה כלומר ויש לו לתנות שבשביל דחקו למכור אינו מוצא חצי שוויין שישוּו בניסן ומאכילין אותו מעשר עני עד שימצא חצי דמיהם. וכתב סמ"ג כל רבותינו הקדמונים בצרפת אומרים שזו הגירסא ופירוש זה עיקר. ולאפוקי מגירסת רש"י ופירושו. ודברי רבינו פשוטים שהם כגי' רי"ף אלא שמ"ש שמאכילין אותו מעשר עני עד חצי דמיהם הוא שלא כמו שפירשו לדעת הרי"ף שהם פירשוהו לדעתו דהיינו לומר שמאכילין אותו מעשר עני עד שימצא מי שיקנה אותם בחצי דמיהם ורבינו נראה שמפרש מאכילים אותו עד חצי דמי הקרקעות משום דעד פלגא אורחיה למיזל טפי לא ואף על פי שאפשר לדחוק ולפרש לשון רבינו דה"ק מאכילין אותו עד שימצא למכור בחצי דמיהם מכל מקום פשט לשונו משמע הכי אלא דה"ק מאכילין אותו עד חצי דמי הקרקעות. ורבינו השמיט דין זול ארעתא דכולי עלמא ודיליה נמי זל בהדייהו אפילו פורתא נמי לא ליספו ליה והטעם משום דמילתא דפשיטא היא: